

# A svéd integráció a gyakorlatban

*(Útibeszámoló meglepetéssel)*

VARGA SÁNDORNÉ

bubedit@t-online.hu

*Szabadság Sugárúti Általános Iskola*

## **Bevezetés**

2012 tavaszán négy napot töltöttem Malmőben, hogy a svéd integrációt tanulmányozzam, több oktatási intézményben hospitáltam, így betekintés nyertem az ország oktatásának múltjába, jelenébe és gyógypedagógiai gyakorlatába.

A kötelező népiskola bevezetésére Svédországban 1842-ben került sor. A második világháborút követően egy erősen centralizált, központilag irányított iskolarendszer valósult meg. 1962 óta működik a jelenlegi kilencéves alapiskola. Az 1970-es évektől indult meg az oktatás decentralizálása, mely nagyobb befolyást biztosít az önkormányzatok számára. Az 1980-as tanterv a célok eléréséhez megválasztható eszközök és módszerek elvi kérdéseiben nagyfokú szabadságot engedélyezett. 1989-ben számos alapvető reform született. A kötelező iskolaügy számára érvényes jelenlegi tanterv 2011-ben lépett hatályba.

A teljes oktatásügy országos szintű illetékessége az Oktatási Tudományos Minisztérium hatáskörébe tartozik. Az iskola területi igazgatási, hatósági feladatait Skolverket (Nemzeti Oktatásügyi Hivatal) látja el. Az önkormányzatok az állami törvényalkotás keretében nagyfokú önállósággal irányíthatják az oktatási tevékenységet. Az iskolák pedig szabadsággal rendelkeznek a célok, a tartalom, a módszerek, a munkaformák és az eszközök kiválasztásában.

A svéd oktatási törvény értelmében minden gyereknek és fiatalnak joga van ahhoz, hogy nemétől, földrajzi helyzetétől, szociális és gazdasági háttérétől függetlenül egyenlő értékű oktatáshoz jusson. A kötelező iskolarendszer része a kilencéves általános iskola, a lapp (kisebbségi, nomád népcsoport az ország északi részén) iskola, a speciális iskola és a pszichológiai fejlődésben zavart tanulók iskolája. Svédországban minden 7 és 16 év közötti gyermek iskolaköteles.

Iskola-előkészítő osztályba járhat a gyermek, ha betöltötte a 6. életévet, sok helyen ezek az osztályok integráltan működnek az általános iskolával.

## **Általános iskola**

Az alapfokú iskolák állami, kommunális vagy privát kézben lehetnek. A tanulók több mint 98%-a kommunális iskolába jár. Az iskolák 9 évfolyamosak. A tanterv előírja a kötelező óraszámokat tantárgyanként. Az elsőtől a hatodik osztályig szinte minden tantárgyat az osztálytanító tanít. A tanulók legtöbb esetben automatikusan lépnek magasabb osztályba. Az osztályozás egy négyfokozatú skála szerint történik, nem felelt meg (IG), megfelelt (G), jól megfelelt (VG), nagyon jól megfelelt (MVG), melyet 8.-tól kapnak a tanulók.

## **Középiskola**

A legtöbb diák az általános iskola befejeztével a hároméves felső középiskolai képzésben folytatja tanulmányait. Itt tizenhétféle nemzeti programból választhatnak a tanulók, és nyolc alaptantárgyat tanulnak: svédet, matematikát, angolt, társadalomtudományokat, természettudományokat, vallástudományokat, művészeteket, sportot és egészségtant.

## **Felsőoktatás**

Az oktatás egyetemeken és főiskolákon zajlik. A képzés első diplomás, posztgraduális és kutatói státuszra osztható.

Az oktatást szabályozó dokumentumok – tantervek, törvények, rendelkezések – csupán kereteket, irányelveket és elérendő célokat határoznak meg, és az ezek eléréséhez vezető munka megszervezésében viszonylag tág mozgásteret biztosítanak az iskoláknak. Az elvek és a célok tolmácsolása, értelmezése, megfogalmazása – már helyi szinten is – a tanárok és a diákok közös munkája nyomán történik.

Tanulóknak is tisztában kell lenniük az oktatási törvény, a tantervek és a tantárgyi tervek tartalmával, az előírt követelményekkel, valamint az osztályozási rendszer kritériumaival. A tanároknak segíteniük kell a tanulókat a dokumentumok feldolgozásában. A tanterv nagyon fontos jellemzője, hogy a diákra úgy tekint, mint a saját tanulásaért felelősséget vállaló személyre.

## **A gyógypedagógia svéd története**

Az értelmileg sérültek oktatásügye az 1870-es évekre tekint vissza. A debilis, az imbecillis meghatározás csak elmeorvosgyászati meghatározás. A pedagógia csak a „fejlődésben visszamaradt”, illetve a „hátrányos helyzetű” személyiség kifejezéseket használta.

1946-ban a hivatalos svéd kormányzati jelentés megfogalmazza, hogy olyan iskolákat kell létrehozni, amely minden diákot befogad.

Az 1962-es nemzeti tanterv meghatározta, hogy a tanulók állnak az oktatás középpontjában, az „iskola mindenkinek elv” alapján minden tanulót hozzá kell segíteni a teljes körű fejlesztéshez. Valójában azonban a tanulók különböző típusú speciális osztályokba voltak utalva, tehát mégis működött a szegregációs gyakorlat.

1968-ban törvény született, mely kimondta, hogy mindenki fejleszthető, sőt mindenkit a saját színvonalának megfelelően köteles az állam oktatásban részesíteni. A problémás gyereket az egészséges, problémamentes környezetben kell speciálisan nevelni. Így vált a gyógypedagógia az egész oktatásügy – ma már szinte teljesen egybeolvadt és szét nem választható – részévé. A speciális képzés körébe tartozik a bevándorló családok és gyermekeik oktatása és nevelése is. A bevándorló tanulót az életkorának megfelelő évfolyamba iskolázzák be. Ha nem tud svédül, akkor svéd nyelvtanításban részesül, illetve speciális osztályban az anyanyelvén tanul.

A nagyon súlyosan fogyatékos tanulókat, akik már semmiféle módon nem képesek normál közegben fejlődni, különféle gyógypedagógiai bentlakásos intézménybe utalják. A speciális pedagógia részterületének számít a felnőttoktatás is. Ennek különféle változatai vannak: kommunális, állami és népfőiskolai. Erre az oktatási formára minden felnőtt tizenhat éves kortól jogosult.

### *Iskolalátogatások – Johanesskolan*

Látogatásomat a Johanesskolanban kezdtem, mely a város szívében található. 2009-ben ünnepelte századik születésnapját. Az épület megtartotta múlt századi formáját, hosszútágas folyosók, magas ajtók, ablakok jellemzik. Belépve már az előcsarnok tükrözi az iskolaközösség tagjainak sokféleségét, tablók, rajzok díszítik. Az iskola teljesen akadálymentes, küszöb sehol sem nehezíti a közlekedést. Idetartozik egy nagy udvar, színház és mozi is. A tantermek korszerűen berendezettek. A tanulók létszáma megközelíti 2200 főt, az iskolához tartozó gimnáziumi létszámmal együtt. A gyerekek 75%-nak nem svéd az anyanyelve: 30 különböző nyelv képviselteti magát az intézményben. A bevándorló gyerekek első lépésben a svéd nyelvet tanulják kis csoportban, majd ezután kerülnek heterogén osztályközösségekbe. Ez a tanulási időszak másfél év, de egyénileg igen eltérő is lehet. Egy ilyen nyelvtanító csoportban hospitáltunk. Az osztály létszáma 7 fő volt, török, arab, lengyel, maláj és magyar diákokkal. Életkoruk 9 és 13 év között alakult. Az osztálytanító, Pia szeretettel fogadott bennünket. Ő előkészítő nyelvtanár, az általános pedagógiai képzés után három év továbbképzésen vett részt. 18 éve foglalkozik nyelvtanítással. A termet a gyerekek rajzai díszítették. A napi órarend a tábla mellett szerepelt. Az alaptantárgyak közül a svéd, a matematika, az angol kap helyet az évi tantárgyfelosztásban. A heti órarendben szerdánként van az osztálytanács megbeszélése, amikor az aktuális kérdések megvitatására kerül sor. Az osztálytanács teret biztosít a problémák megbeszélésére is: ha valakit valamilyen sérelem ért, akkor azt ott tisztázzák. Ezt a fórumot egy tanuló vezeti, a tanárnő kizárólag felügyeleti szerepet tölt be. A gyerekek egyéni kérdéseiket keddenként és péntekenként tehetik fel Piának. A tanulói vélemények, észrevételek fontos szerepet játszanak az iskola mindennapi életében.

Látogatásunkkor a gyerekek éppen az igék múlt idejét gyakorolták, a tábláról másoltak. Mindenki saját tempójának és tudásának megfelelően végezte a feladatot. Pia türelmesen és mindvégig mosolyogva segítette tanulóit, majd egyénre szabott munkát jelölt ki számukra. Az óra után betekintést nyerhettem a tanmenetekbe, amelyekben a tantárgyak évi beosztása és témái olvashatók. Meglátásom szerint egy-egy témát hosszú ideig elnyújtva és részletesen tárgyalnak.

### *Fejlesztés az általános iskolában*

A következő látogatás helyszíne egy általános iskola volt. Új, modern épület, teljesen elmentéte a régi patinás intézménynek. Színes termekkel, külön zenei szobával, közepén betonudvarral. A fejlesztőszobában fogad bennünket Eva. A beszélgetés bemutatkozással kezdődik. Eva az első, második, harmadik osztályban kéttanítós formában segíti az osztályok munkáját, de többségében egyéni fejlesztéseket vezet. 35 éve dolgozik a pedagógus pályán, és az írás-olvasás tanítására specializálódott. Fontosnak tartja a személyes, közeli, nyílt kapcsolatot a tanulókkal. Pedagógiai hitvallása: „Látlak, hallak és tudom, hogy meg tudod csinálni”. A legfontosabb számára, hogy fel tudjon építeni egy bizalmi kapcsolatot a gyerekekkel, hogy utána azon tovább tudjon haladni. Mindenféleképpen meg kell értenie a tanulókat. Csak a tanulók megismerése után kerül az számonkérésre.

Az első osztályban 24 tanuló, a másodikban 15, illetve 16 gyerek tanul. Az utóbbi időben megnövekedett a tanulói létszám, főleg az óvodákban, mert a bevándorló családok közül is többen nagycsaládosokként érkeznek az országba. A tanulók egy osztályközösségbe járnak, és akinek fejlesztésre van szüksége, napi ötven percet vesz részt a foglalko-

zásokon, heti négy alkalommal. Leginkább az olvasás és az írás fejlesztése történik, kevesebb hangsúlyt kap a matematikai megsegítés. Három-öt tanuló van jelen egy-egy alkalommal, és mindannyian azonos tanulási nehézséggel küzdenek.

Svédországban nagyon fontos a személyre szabott, a probléma megszüntetésére irányuló fejlesztési terv. A tervnek tartalmaznia kell, hogy mit tud a tanuló, és milyen területet kell javítani. Ez nagyon sok papírmunkával jár. A fejlesztendő területeket a tanító határozza meg, ő ebben a legkompetensebb, és egy személyben vállalja ezért a felelősséget. Munkáját senki sem ellenőrzi.

Nagyon sok oktató-segédanyag jelenik meg a tankönyv piacon, ezekből Eva egyénileg határozza meg, hogy éppen miből dolgozik. Sok segédkönyvet használ, melyben színes képek segítik a gyerekeket a szavak tanulásában. Rövid tómondatokban fogalmazzák meg gondolataikat. Ha a tanuló maga előtt csak szöveget lát, akkor hamar elfárad, elveszti érdeklődését, és koncentrációja csökken. A kis, egyképes és egymondatos könyvecskék a vizuális úton történő megerősítésre helyezett hangsúllyal szolgálják a szókincs bővítést, szóképzést.

Eva a tanulók felmérésére nem használ semmilyen tesztet, szakmai felmérő anyagot, azonnal látja a nehézségeket. Maga választja ki a fejlesztési anyagot a Speciálpedagógiai Iskolák Hivatalának bemutatóterméből. A gyerekek nagyon szeretnek képeket nézegetni, ezért mindig olyan segédanyagokat választ, melyek képekkel illusztráltak, így motiválja őket a tanulásban. Az olvasmányokkal kapcsolatban sose tesz fel irányított kérdéseket, hanem beszélgeti a tanulókat, hogy önálló gondolatokat fogalmazzanak meg, saját élményeiket mesélik el. Ezen keresztül próbálja a rövid és hosszú távú memóriát, valamint az önálló fogalmazás készségét fejleszteni. Az iskolába nagyon sok nem svéd anyanyelvű gyerek jár, akik nehézségekkel küzdenek a szövegértésben. Ezeknél a tanulóknál gondot okoz a szavak megértése is, így ők pluszsegítséget kapnak: a táblán a kép+szó összekapcsolása és mondatba helyezése is szerepel.

A helyesírás fejlesztése nem tölt be központi szerepet. A helyesírási hibákat a gyerekek munkáiban nem javítja ki, mivel sokat foglalkoznak számítógéppel, és az ott található program úgyis javítja hibáikat. Kiváló nyelvtani programok vannak a gépeken és a gyerekek nagyon jól tudják használni azokat.

Az íráskészség javítása sem elsődleges feladat, sőt az íráskép rendezettségére sem törekednek. A gyerekek a betűket az osztályban megtanulják, és a tanító dolga, hogy a folyamatos írást elsajátítsák. Eva ideje túl drága ahhoz, hogy ezzel foglalkozzon.

Inkább sokszor tartózkodik az osztályokban, és segíti a tanulók munkáját. Minden pénteken a legeredményesebb tanulók olvassák fel heti feladataikat. Eva kíváncsian figyeli a véleményeiket, és vizsgálja figyelmüket. Képességeket úgy is lehet fejleszteni, hogy különbözőképpen fogalmazzák meg gondolataikat, ezt nevezik műfajpedagógiának. A műfajok alkalmazása megjelenik az egyes tantárgyakban is, például élményszerű elbeszélés, magyarázó, okfejtő leírás, érvelés formájában.

Egyórányi beszélgetés után körbekísértek az iskolában, ahol a tanulók gazdagon felszerelt zenei termébe is betekintést nyerhettem. Sétánk közben láttam a tanulók étkezését, ami meglepő módon önkiszolgáló rendszerű volt. Megfigyelhettem a különböző képességű gyerekek evőeszköz-használatát, melyik gyerek eszik késsel és villával, melyik használ csak kanalat. Itt pár mondat erejéig beszélgethettem egy magyar kisfiúval is. Megmutatták a napközit, ami egy nagyobb teremből állt, és nagyon sokfajta időtöltésre alkalmas, hangulatos, családias kialakítású helység volt. Élményekkel telve, másfajta tudással, szemlélettel folytattuk utunkat a következő iskolába.

### *Önkormányzati iskola – kommunikációs osztályok*

Malmö déli részén található, az az önkormányzati iskola, amelyen belül működik a nemzetközi, angol tanítási nyelvű intézmény is. Állami fenntartású, elsőtől kilencedik évfolyamig működik, a tanulók létszáma megközelíti az 1000 főt. Ebben az iskolában az udvaron található egy épület, amelyben a kommunikációs osztályok tanulnak. Itt találkoztunk Karin tanárnővel, akivel a kommunikációs osztály munkájáról beszélgettünk.

Svédországban minden tanuló ugyanabban az osztályban kezdi el tanulmányait. Ahogy a kollegák előtt feltárulnak a problémáik, úgy kerülnek át a speciális osztályokba. A kiválasztás a tanárok felelőssége és kompetenciája. Ha a probléma már kiderült az óvodában vagy a kórházban, akkor a gyermek felkerül egy listára, és onnan érkeznek a hatfős logopédiai csoportokba. Erre a listára csak a komoly kommunikációs nehézséggel rendelkező tanulók kerülnek. A velük foglalkozó tanárok nem logopédusok, hanem beszédkészség-fejlesztő tanárok, rendszeresen fejlesztési terveket írnak a gyerekeknek a szeptembertől júniusig terjedő időszakra. Svédországban a logopédusok képzése az orvosképzés területén belül történik. Ők segítik a tanárok munkáját az osztályban, egyéni foglalkozásokat is szerveznek hetente két alkalommal a súlyosabb problémákkal küzdő gyerekeknek.

Egy hatodikos kommunikációs osztályban beszélgettünk, nyolc gyerek tanul itt, de látogatásunkkor az udvaron játszottak. Ez az osztályforma nagyon régóta működik az iskolában. Az itt tanuló diákok nehezen illeszkednek be a többségi csoportokba. A tanítás reggel nyolc órakor kezdődik, és délután kettőig tart. A tanulók ugyanazokat a fő tantárgyakat tanulják, mint más osztályokban. Az alaptantárgyakat Karin tanítja, a sportot és a képzőművészetet a kollégája, aki nem speciális képzettségű tanár. Karin határozza meg a tantárgyi anyagot, a tankönyveket, kiegészítésként segítő eszközöket is használ.

Félévente beszélgetést szerveznek a tanuló eredményeiről, ahol a szülő, a tanár és a tanuló egyaránt részt vesz. Itt átgondolják az elért eredményeket, és kítűzik a jövőbeli célt. Közösen értékelnek és tesznek javaslatokat a megoldásra. A tanuló tevékeny és aktív résztvevője saját minősítésének.

Karin pedagógiai munkájában gyakran alkalmazza a szerepjáték módszerét. A tanulók akkor fejlődnek a legjobban, ha laboratóriumi környezetet biztosítanak számukra, és maguk keresik meg a feladataik megoldásait. A gyerekek kapnak házi feladatot, de megoldásuk nehézséget jelent számukra, szüleik pedig nem tudnak nekik segíteni, mert sok esetben hasonló problémákkal küzdenek.

A tanulóknak nehézkes a kapcsolatteremtés, így nem barátkoznak más gyerekekkel, legtöbb esetben maguk között keresik a társakat. Akik sportolnak, könnyebb helyzetben vannak, mert sporton belül barátságokat kötnek, természetesen ez függ az egyéni sajátosságoktól is. A kommunikációs osztályokból van visszakerülési lehetőség a többségi osztályokba. Amelyik tanulónál javulás tapasztalható, képes lépést tartani a társaival, képes kommunikálni a másik gyerekekkel, annak útja nyilvánvaló. Őket a logopédus választja ki, de olvasási nehézségeik miatt továbbra is szükségük van megsegítésre.

A tanulók továbbtanulási lehetőségeik biztosítottak. Az intézményben orientációs tanácsadó segít a gyerekeknek iskolát választani. Közép-Svédországban működik egy speciális kommunikációs nehézséggel küzdő tanulók számára létesített gimnázium is, akik jó tanulmányi eredménnyel rendelkeznek, felvételt nyerhetnek ide.

A beszélgetés után átmentünk egy másik terembe, ahol Sebastiannal találkoztunk. A kisfiú 12 éves, négy éve él Malmöben. Évente hazlátogat Várpalotára nagyszüleihez, így a

magyar nyelv használata fontos számára. Kísérőm mint magyar anyanyelvi tanár hetente egyszer egyénileg foglalkozik vele. Számára ez nagyon érdekes munka. Az órákon magyar beszéddel közvetíti a magyar nyelvet és a kultúrát tanítványainak, a svéd környezetben élő magyar gyerekeknek. Kerettanterv alapján dolgozik, amely kiindulópontja egy részletes munkatervnek. Az órákon nyelv- és nemzetismeret tanítása is folyik. Olvasás-írás tanulás, beszéd- és fogalmazáskészség fejlesztése is szerepel az órarendben, külön kiemelve a műfajpedagógia hasznosságát, amit rendszeresen beépít munkájába. Felkészültségének alapja a magyar nyelv és kultúra ismerete, másrészt a pedagógia mint tudomány és harmadrészt a svéd iskolarendszerbeli tájékozottság. Legnagyobb segítőtje maga a család, ha otthon a gyerekek beszélik a magyar nyelvet, akkor az ő munkája is egyre könnyebb lesz.

A gyerekek csoportokban tanulnak, olykor nagyon vegyes csoportban, vagyis különböző életkorú és tudású diákok dolgoznak együtt. Tankönyvük nincs, egy Montessori jellegű nyelvi anyaggal dolgoznak, újságokat, könyvrészleteket olvasnak, filmeket néznek. A Magyarországról kapott tankönyveket inkább a már olvasni tudó tanulók használják.

#### *Az anyanyelvi tanárok központja*

Malmö külvárosában található az az iskola, ahol az anyanyelvi tanárok központja helyezkedik el. Ebben a városrészben többségében bevándorlók élnek. Az iskolába lépve sokszínű lépcsőház fogad bennünket, melynek falán többnyelvű köszönés olvasható. Az intézmény alsó szintje a szokványos funkciót tölti be, az emeleten könyvtár és irodák működnek. A könyvtár elkülönített polcain különböző nyelvű szótárak, segédanyagok sorakoznak. Az anyanyelvi tanárok itt készülnek fel óráikra. Az irodák nagy részében tantárgytechnikai eszközök állnak a tanárok rendelkezésére, és biztosítják mindazokat a feltételeket, melyek szükségesek az iskolai munkáikhoz.

Agneta, az anyanyelvi tanárok vezetője, az irodájában fogad bennünket. Évek óta foglalkozik Skåne megyében a pedagógusok összefogásával, irányításával.

A Svédországban működő rendszer ismertetésével kezdi. Az anyanyelvi tanítás célja, hogy a tanulók megtartsák és gazdagítsák nyelvüket a svéd iskolai rendszeren belül, hiszen a gyerekek minél tökéletesebben ismerik a saját nyelvüket, annál könnyebben sajátítják el a svédet. Szülői kérésre kerülnek anyanyelvi oktatásba, ami jogi alapon jár nekik. Az anyanyelvi óra választható tantárgy, általában csoportoktatásban tanítják délutánonként, a kötelező órák után. Ha öt tanuló jelzi, hogy szeretné a saját nyelvét tanulni, akkor a megye már biztosít szakképzett oktatót a tanításra. A nyelvi órák célja a beszélgetés, az olvasás, írás tanulása, illetve ismeretszerzés az adott nyelven, az illető ország és kultúrájának megismerése, összehasonlítása a svéd nyelvvel, társadalommal. A tanterv jórészt követi a svéd nyelv tantervét. Az egyes osztályzatokhoz követelményrendszer tartozik. Az anyanyelv tantárgy értékelése hatodik évfolyamtól kezdődik, az „A” a legjobb minősítés az „F” pedig a leggyengébb. Malmöben mintegy 190 anyanyelvi tanár dolgozik, 40 különböző nyelvet képviselnek. Az oktatásra jelentkező tanulók száma kb. 9000, az órákat látogatók száma 7000 tanuló. Skåne megye az anyanyelvi oktatásra három milliárd koronát költ évente (1 svéd korona = 32 Ft).

Agneta röviden mesélt az integrált oktatásról is. Az iskolaválasztás elsődlegesen a szülői joghoz kötött. Több lehetőség közül választhatnak. Azokat a speciális igényű tanulókat, akiknek szülei a többségi intézményt választják, az iskolának kötelező befogadnia és a kellő feltételeket biztosítania számukra. A tanulók egy órát töltenek a többségi osztályok-

ban, a többi időben speciális csoportokban tanulnak. Amennyiben a tanuló speciális iskolába kerül, szükséges egy pszichológiai-orvosi vélemény, melynek felülvizsgálata nincs időhöz kötve.

### *Värner Rydénskolan*

Värner Rydénskolan alsó és felső tagozatból áll. A legtöbb tanulónak más az anyanyelve, mint a svéd. Az iskola profilja a svéd nyelv tanulása és az anyanyelv ápolása. Az intézmény hitvallása, hogy mindenki elfogadja a másikat, mindenkinek a véleménye hangot kapjon.

Ebben az intézményben hospitáltunk egy szegregált osztályban. A szünetben érkezünk. A hátsó bejáratnál fogadott bennünket Mona, aki arab anyanyelvi tanár. A belső helységbe kísérte kis csapatunkat, majd magunkra hagyva ismerkedtünk a tanteremmel. A terem elülső részében egy kerek asztal állt, sárga terítővel letakarva, olyan volt, mint egy templomi szószék. Közelebb lépve ismerős anyaggal találkoztam, Mini LÜK táblával és a hozzátartozó lapokkal. A tanári asztal a sarokban állt, az órarend a megszokott módon, a táblán volt olvasható. A tanulók asztalán doboz ollóval, ragasztóval, ceruzákkal. Amíg körülnéztünk, addig a gyerekek kint játszottak az udvaron, elkülönítve az iskola többségi tanulóitól. Ez egy speciális csoport volt. A szünet vége felé lépett be a tanító, az arab tanár és a pedagógiai asszisztens. Majd bejöttek a gyerekek, mind a hatan, ketten orvosi vizsgálaton vettek részt. Ebből a létszámból négy tanuló arab nemzetiségű volt, egy macedóniai, egy pedig afrikai. Rögtön barátságosan, érdeklődően körbe vettek bennünket és kérdéseket tettek fel. Térképen mutattuk meg nekik, hogy melyik országból érkeztünk.

Az ismerkedés után kezdődött a tanítás. Mindannyian más anyaggal foglalkoztak, egy arab kislány hangosan olvasott az egyik tanárnő segítségével. A látássérült tanuló kétjegyű számokkal alapműveleteket végzett, lámpa volt az asztalán. A harmadik tanuló a számneveket tanulta a svéd tanárnő csendben hallgatta.

A negyedik gyermek egy nyelvtankönyvből nyomtatott betűkkel másolt. Az osztályban csendben folyt a munka, közben állandó halk mozgás volt jellemző. Aki befejezte a feladatát, felállt, és a polcon található dobozából elővette a zöld mappáját, mely egyéni gyakorlatokat tartalmazott. Közben a svéd tanárral beszélgettünk, aki elmesélte, hogy ezek a gyerekek nagyon jól érzik magukat. Saját környezetükben, saját ütemükben fejlődnek, és nem vágnak arra, hogy többségi osztályban tanuljanak. Az udvaron egymással játszanak, nem keresik más gyerekek társaságát. Senki nem bántja, csúfolja őket. Továbbtanulásuk biztosított, speciális középiskolában folytatják tanulmányaikat.

### *Speciálpedagógiai Tanácsadó*

Malmö tengerparti részén található a Speciálpedagógiai Tanácsadó, egy irodaépület emeleti szintjét foglalja el. Nyitott, tágas bemutatóterem vár bennünket. Külön-külön irodák és előadótermek állnak az érdeklődők rendelkezésére. Érkezésünkkor tanári megbeszélés folyt az egyik helységben. Susanne fogadott bennünket, és egy kis sarokban leülve, kezdtük a beszélgetést. Ő nem pedagógus, hanem a problémamegoldó tanácsadó szerepét tölti be.

Az országban öt regionális és három nemzeti gyógypedagógiai intézmény működik. Ezekhez az irodákhoz tartoznak a gyógypedagógiai intézmények. Maga a központ olyan tanulókat fogad, akiknek az általános iskolák egyik alternatívájára van szükségük. Ilyenek

a látássérült, beszéd és nyelvi fogyatékos, siket vagy hallássérült gyerekek. Az autista és a tanulási nehézséggel küzdő valamint a halmozottan fogyatékos tanulók is ide tartoznak. A szülők jelentkeznek a gyerekek nevében a gyógypedagógiai iskolába. Ha a tanuló túlságosan messze él ahhoz, hogy bejárjon, akkor bent lakhat az intézményben, és szorgalmi időben részt vehet a szabadidős tevékenységekben.

A nemzeti gyógypedagógiai intézmények az ország bármely részéből fogadnak tanulókat, többféle célcsoportjuk van. Az oktatás, a körülmények és a kommunikációs lehetőségek a tanulók szükségleteihez igazodnak.

Susanne részletesen ismertette a tanácsadói munkáját, melyben több funkció is megjelenik. Oktatási programokat szerveznek óvodák, iskolák és felnőtt intézmények tanárai számára gyógypedagógia kérdésekben. Kompetencia- és képességfejlesztéseket ajánlanak fel az önkormányzati és a független iskolák számára. Minden iskolából egy személy áll kapcsolatban a tanácsadóval, aki mint egy közvetítő, láncszemként dolgozik. Feladatuk továbbá: tanítási módszerek, attitűdök bemutatása, valamint a speciálpedagógiai helyzetek elemzése, a helyzetek következményeinek megállapítása. Esetenként a tanácsadó konzultációt kezdeményez az intézményekkel szükségleteik megbeszélésére, gyógypedagógiai támogatásuk érdekében. A segítség megjelenik a széleskörű tankönyv- és tanári segédanyagok kínálatában, melyeket a pedagógus ebből a bemutatóteremből tud kiválasztani. A repertoárt bővítik a gyógypedagógiai tanári segédletek és tananyagok. Egyéni anyagokat is szerkesztenek, melyeket a hagyományos tankönyvpiacra nem lehet megtalálni. Meglévő tankönyvekhez értékeléseket készítenek. Támogatják a gyógypedagógiai munkához szükséges eszközök fejlesztését azáltal, hogy tanácsadást és anyagi támogatást adnak a kiadó vállalatoknak. Anyagi juttatásokat nemcsak kiadók, hanem tanszerellátók, tananyagfejlesztők, bizonyos esetekben privát egyének is kaphatnak. Különleges közbenjárásért az intézmények is folyamodhatnak, ez egy ösztöndíj, pénzbeli támogatás a fogyatékos tanulók tanulási körülményeinek javítására.

A tanácsadó külön újsággal is rendelkezik, melynek célja, hogy terjessze a gyógypedagógiai kutatások eredményeit, beszámoljon a konferenciákon, szemináriumokon történtekről.

Az iroda együttműködik az egyetemekkel és más felsőoktatási intézményekkel. Európai együttműködésben is részt vesz az Európai Gyógypedagógiai Fejlesztési Ügynökség megbízásából. Nemzetközi kapcsolatokkal is rendelkezik.

A beszélgetést befejezve Susanne végigkísért bennünket a bemutatótermen. Nagyon sok hasznos és érdekes fejlesztőeszközt láttam, de mindenekelőtt több szóróanyag keltette fel az érdeklődésemet. Az egyik egy kis piros füzetecske volt, mely a gyermekek jogait tartalmazta. Leírja, hogy Svédországban a 18 év alatti gyermekeket milyen jogok illetik, kihez fordulhatnak segítségért, ha bármilyen bántódás éri őket. Telefonszámokat és e-mail címeket is találni benne. Ez egy hasznos információs anyagnak tűnik. A másik segédanyag, amely számomra ismeretlen, az a bliss nyelvet ismertető brossura. Ez egy olyan nyelv, amely segíti az autista gyermekek kommunikációját. Hasznos információs lapokat is láttam, melyek ismertetik a különböző szindrómás betegségeket, és ellátásukra javaslatokat tesznek.

#### *A tapasztalatok összegzése*

A négynapos malmői kirándulás nagyon rövid idő volt arra, hogy mélyebb betekintést nyerjek a svéd integráció működésébe. Elhamarkodottság volna tőlem, hogy a tapaszta-

tokból összefüggésekre mutassak rá, általános konklúziókat vonjak le, vagy egyértelmű kijelentéseket tegyek. Arra viszont elég volt ez az idő, hogy a látogatásokkal kapcsolatos gondolataimat, érzéseimet megfogalmazzam.

Svédországban a gyógypedagógia hosszú múltra tekint vissza, ebből egyenesen következik a gyors integráció megjelenése. Ebben párhuzamot vonhatunk országunkkal, a különbséget én az időeltolódásban és az anyagiak ráfordításában érzékelem. Ehhez hozzájárul még bevándorlási politikájuk és az oktatás racionalizációjára fordított energia. A svéd oktatási törvények ugyanúgy többször módosultak, mint az itthoniak, de mindig szem előtt tartották egy olyan iskola létrehozását, mely minden gyermeket befogad, és ahol minden diák egyaránt fontos. A mai napig iskolai honlapok központi helyein olvasható, ami az intézmények mottója is egyben, hogy egyforma figyelmet fordítanak minden tanítványra. Magyarországon ennyire kiemelve, ilyen súlyos nyomatékkal sehol sem szerepel az egyenlőségi mutató.

A tanterv nagyon fontos jellemzője, hogy a diákra úgy tekint, mint a saját tanulásaért felelősséget vállaló személyre. Ezt kiemelendő gondolatnak tartom, melyet a hazai oktatásban is bevezethetnének.

Példaértékű a tanári szabadság, az iskolánként más és más a módszer, melyeket a cél elérése érdekében a pedagógusok alkalmazhatnak. Nem találkoztam kiégett kollegával, ellenben a munkaidejük minden esetben reggel nyolctól négyig tart, melyet az intézményben töltenek. Ez idő alatt felkészülnek a másnapra, illetve az adminisztrációt végzik. Napjainkban a magyarországi oktatás is ebbe az irányba halad.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a svéd diákokat rendszeresen tájékoztatják az aktuális svéd oktatási törvényekről, a tantervek tartalmáról. Így a tanulók tisztában vannak jogaikkal, ezeket más segédanyagok is tartalmazzák. Viszont kissé túlzásnak tartom, hogy míg a diákok jogai több helyen megjelennek, a tanulók kötelességei az iskolai szabályzatokban találhatók.

Utazásom során feltűntek a nagyon jól felszerelt iskolák, melyek biztosítják a tanulóhoz, tanításhoz szükséges feltételeket. A svéd oktatásban sok pénzt fordítanak a felszerelésekre, speciális igények kielégítésére. Az iskolák rendelkeznek olyan termekkel, ahol a tanárok saját maguk készítik az óráikra anyagaikat, vagyis a felkészülésüket számítógép, nyomtató, laminológép segíti. Az osztályok színesek, különbség nem fedezhető fel a svéd iskolák és a mieink között. Ami más, az a napközi, amely nem egy termet, hanem egy szabadidős szobát jelent, ahol játékkal, bábozással, gyurmázással töltik a gyerekek a délutáni szabadidejüket.

Ahogy az iskolákat sorrendben végiggondolom, az első, Johannesskolan sokban hasonlít egy itthoni városi intézményhez mind külsőben, mind belső berendezését tekintve. Egy évszázados iskola, annak minden hagyományával együtt. A különbség a bevándorló gyerekek oktatásában van: ők külön tanulják a svéd nyelvet, nem egy többségi osztályban. Nálunk ez hogyan is működik? Ha külföldi diák érkezik egy magyar iskolába, ő hol is fog tanulni?

A Möllevångskolanban látottakból kiválónak és nagyon jónak tartom, hogy a fejlesztőpedagógus a fejlesztendő gyerekekkel napi ötven percet foglalkozik, heti négy alkalommal. A diákokat nem vizsgálja nevelési tanácsadó, hogy milyen tanulási nehézséggel küzdenek, hanem a tanító néni dönti el, hogy az adott gyermeknek szüksége van-e a fejlesztésre vagy sem. Jelen van a pedagógiai szabadság, megnyilvánul a kompetenciák széles köre. Nem akadályozza az ésszerű munkát a sok-sok szabály. A gyerekek munkáit nézve szokatlanak tűnt, hogy írásukban nem kötik a betűket, és nem hangsúlyozzák a pontos

helyesírást. Ennek kimenetele megjósolhatatlan. Véleményem szerint a magyar oktatási gyakorlat aspektusából tekintve ez helytelen, mintha túl nagy lépést tennének a modernizáció felé, bár a számítógépes világban valóban háttérbe szorul a kézzel írt szöveg.

A nemzetközi iskolában kissé érthetetlen volt számomra a barakképület, melyben a kommunikációs osztályok voltak. Azzal, hogy ez az épület az udvar közepén helyezkedett el, teljes elszigeteltséget nyújtott az ott tanuló diákoknak, még összeköttetésben sem álltak a központi épülettel. Mivel az itt tanuló diákok kommunikációs problémákkal küzdenek, esetleg nem fejlődnének jobban a többségi osztályokban? A kérdésre a válasz nyitva marad.

Ebben az iskolában félévente beszélgetésre kerül sor a tanuló eredményeiről, ahol a szülő, a tanár és a tanuló egyaránt részt vesz. Itt megbeszélik az elért eredményeket, és kitűzik a jövőbeli célt. Az együttes értékelés a szülők és diákok bevonásával, mindenképpen követendő példa lehetne itthon is.

Az anyanyelvi tanárok központjában látott, hallott információk ismét a diákok jogaira hívták fel a figyelmet, joga legyen a gyermeknek anyanyelvét tanulni, kultúráját ápolni és identitását megőrizni a svéd társadalmon belül. Ehhez a svéd társadalom minden segítséget megad, és korona milliárdokat költ rá.

A szegregált osztályban látottak számomra döbbenetesek voltak, vagyis hogy a tanulók semmilyen kapcsolatban sincsenek a többségi osztályok tanulóival, még az udvaron is külön játszottak. Kezdeményezés sem történik a pedagógusok részéről, hogy az értelmileg sérült tanulók valamilyen kapcsolatban legyenek ép társaikkal. A következtetések levonásához jobban kellene ismernem a helyzetet, így konklúziót nincs lehetőségem levonni.

Nagyon tetszett a Speciálpedagógiai központ sokszínűsége, nyitottsága és közvetlensége. Egy ilyen létesítményre itthon is szükség volna, amely kizárólag csak a gyógypedagógiai intézményekkel foglalkozna.

A két ország pedagógiájának összehasonlítása a teljesség igénye nélkül történt, csak a négy nap tapasztalataira alapszik. Az oktatási rendszerük működésében sok hasonlóság fedezhető fel. A PISA-felmérések eredményei is közel vannak egymáshoz, bár másként közelítenek az elvégzendő feladatokhoz a végeredmény mégis hasonló. Alapvető különbséget látok a magyar és a svéd oktatáspolitikán belül, hogy míg a magyar a lexikális tudásbázisra helyezi a hangsúlyt, addig a svéd a gyakorlati készségek fejlesztésére összpontosít. Előnye ennek az utóbbi gyakorlatnak, hogy míg a tanulási nehézséggel küzdő gyermekek a pontos behatárolt követelmények megtanulásával küzdenek, addig a gyakorlatias készségekre épülő, úgymond játékosan fejlesztő kinti pedagógia eredményesebben tudja a speciális készségekkel rendelkező tanulókat beilleszteni a hétköznapi életbe.

Utolsó gondolatként az anyagi források összehasonlítását említtem. Köztudott, hogy Svédország nagy mennyiségben rendelkezik vasércceel és nyersfával, az ekőre épült ipar nagyon gyors gazdasági felemelkedést biztosított az országnak. Az innen eredő anyagi forrásokat a közoktatás fejlesztésére és szakmai képzésekre is fordították. Ellenben országunk igen nagy nehézségek árán tud csak plusz anyagi forrásokat teremteni a pedagógiai munka modernizációjára.

Elképzelhető, hogy a következtetéseim nem fedik a valóság teljes spektrumát. Ugyanakkor elgondolkodtató lehet az a tény, hogyha hibásak a feltételezéseim, azt az eddigi tapasztalataim alapján vontam le, így a tényezők nem voltak egyértelműek. Írásom célja gondolatindító volt, melyben szerettem volna feltárni, hogy más anyagi körülmények között élő európai országban hogyan működik az integráció, és mi a különbség az elmélet és a valóság között.